

11. Аналітичний портал «Мировая экономика» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ereport.ru>
12. Інформаційний портал «Лента.Ру» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.lenta.ru/story/ipoteka>
13. Дані про соціально-економічне становище Одеської області. Офіційний сайт Державного комітету статистики: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
14. Лисюк В.М. Ресурсне забезпечення промислового відтворення в регіоні / В.М. Лисюк // Вісник Сумського державного університету, №9(68), 2004. – С. 182 – 187.
15. Лайко О.І. Регулювання ефективності фінансових потоків на товарних ринках / О.І. Лайко, В.М. Лисюк // Вісник соціально-економічних досліджень, Вип. 37. – Одеса: Одеський державний економічний університет, 2009. – С. 88-93.
16. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996 – XIV від 16.07.1999 р.
17. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 283/97-ВР у редакції Закону України від 22.05.97 р. № 283/97-ВР
18. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006 р. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>
19. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=448%2F96-%E2%F>
20. Закон України «Про інвестиційну діяльність» <http://www.sdip.gov.ua/ua/investor-activity-law.html>

УДК 664.003.145

КРЮКОВА І.О., канд. екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті розглянуто сучасний рівень розвитку сировинної бази переробних підприємств Одеської області та обсяги промислової переробки сільськогосподарської продукції. Визначено основні проблемні аспекти, які стримують ефективний розвиток галузі харчової промисловості регіону.

Ключові слова: переробна промисловість, агропромисловий комплекс, ефективність, сільськогосподарська продукція.

The development state of the food industrial enterprises' raw materials base and a size of processing industry in Odessa region are examined in this article. The main problems of the effective food-industry development depressant have been determined here.

Key words: processing industry, agrarian production complex, efficiency, agricultural product.

Вступ. Рівень економічного розвитку країни та забезпечення її національної безпеки залежить від ефективного розвитку всіх галузей і сфер народногосподарського комплексу. Проте, в будь-якій країні, стратегічне значення має забезпечення продовольчої безпеки, а пріоритетною сферою є агропромисловий комплекс національної економіки. Ефективність та стабільність розвитку АПК визначають загальні тенденції розвитку внутрішнього ринку, підвищення якості життя та забезпечення добробуту населення. Проблемою покращення результативності розвитку аграрної та переробної сфер АПК займалися такі відомі вчені-економісти, як Андрійчук В.Г., Валентинов В.Л., Власов В.І., Гайдуцький А.П., Дем'яненко М.Я., Зубець М.В., Саблук П.Т., Шпичак О.М. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану розвитку галузі харчової промисловості Одеської області та виявлення

основних тенденцій, якими характеризується діяльність підприємств і організацій агропромислового комплексу регіону.

Результати. Харчова промисловість України є однією з провідних галузей народного господарства, яка представлена близько 20 галузями і підгалузями, де задіяне близько мільйона осіб [1]. Харчова промисловість являє собою потужний експортний потенціал України. Серед вітчизняних експортних товарів домінують: металургія – 33,7%, харчова промисловість – 13,0%, хімічна промисловість – 7,9%, машини та устаткування – 6,7%. Крім того, харчова промисловість є однією з основних галузей, що є джерелами надходжень до державного бюджету.

Рівень розвитку харчової промисловості будь-якого регіону країни в значній мірі визначається результативністю функціонування аграрного виробництва. Від ефективності діяльності аграрного сектору економіки залежать обсяги сировини, що

постачається, її якісні параметри, рівень собівартості та результативні показники діяльності переробних підприємств, конкурентоспроможність продовольчих товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках. За останні роки в сфері агропромислового виробництва спостерігаються значні проблеми, які призвели до скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, зниження її якісних характеристик, втрати інтеграційних зв'язків між основними ланками АПК: виробництво сільськогосподарської сировини – її промислова переробка – реалізація продуктів харчування. Все це призводить до зниження економічної ефективності функціонування всіх учасників агропромислової інтеграції.

Харчова промисловість Одеської області має вагомe значення для економіки країни в цілому. Так, переробні підприємства області забезпечують виробництво близько 21% овочевих і фруктових соків, 25% виноградного вина, 8,5-9,0% соняшникової нерафінованої олії, 4,5-6,0% борошна,

близько 5,0% хлібобулочних виробів. Проте, за останні роки спостерігається досить нестабільна тенденція обсягів виробництва найважливіших продуктів харчової промисловості, яка обумовлена скороченням обсягів виробництва сільськогосподарської сировини.

Як свідчать проведені дослідження, для аграрного сектору Одеської області характерною є тенденція скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва і нарощування обсягів виробництва рослинницьких видів продукції сільського господарства. Це пояснюється, перш за все, ціновою політикою на аграрному ринку, яка дозволяє одержати значні прибутки від реалізації таких комерційних видів продукції, як насіння соняшнику, ріпак, соя, зерно. Поряд з цим, несприятлива ринкова кон'юнктура спричинила різке зменшення обсягів виробництва і збуту цукрових буряків, молока, приросту живої маси великої рогатої худоби та свиней (табл. 1).

Таблиця 1

Розміри і рівень виробництва в сільськогосподарських підприємствах Одеської області

Показники	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2008 р. в % до 2004 р.
Вартість валової продукції (в порівнянних цінах 2005 р.), млн. грн.	2225,2	1825,2	2044,4	1264,0	2356,6	106,0
в т. ч. рослинництва	1925,9	1499,1	1716,3	985,5	2114,8	109,8
тваринництва	299,3	326,1	328,1	278,5	241,8	80,8
Чистий дохід, млн. грн., всього	1202,5	1193,9	1417,4	1274,2	2343,2	в 1,9 рази
Обсяги виробництва продукції, тис. т.:						
зерна	2712,3	1958,9	2124,9	1054,6	2780,8	102,5
цукрового буряку	186,1	100,9	227,7	56,5	22,5	12,1
насіння соняшнику	213,5	267,4	283,6	78,5	241,9	113,3
молока	84,1	79,0	70,4	55,1	44,4	52,8
худоби та птиці в живій вазі (реалізація)	18,8	16,2	18,3	24,2	16,1	85,6
яйця (млн. шт.)	189,9	248,1	211,0	132,3	162,0	85,3

При характеристиці динаміки обсягів виробництва сільськогосподарської продукції необхідно зазначити, що на 80-85% виробництво продукції тваринницьких галузей забезпечують особисті селянські господарства (ОСГ). Таким чином, перспективними постачальниками сировини для переробної харчової промисловості залишаються аграрні підприємства суспільного сектору, які, переважно, займаються виробництвом продукції рослинництва. Така ситуація об'єктивно відображається на обсягах промислової переробки сировини підприємств харчової промисловості.

В Одеській області одержали розповсюдження переробні підприємства харчової переробної промисловості різного виробничого напрямку. В м. Одеса та області нараховується близько 388 переробних підприємств харчового профілю. До них відносяться підприємства – юридичні особи (враховуючи малі підприємства), які за основним

(переважаючим) видом діяльності відносяться до категорії «D» - переробна промисловість за класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД). Найбільша кількість переробних підприємств зосереджена в м. Одеса, м. Ізмаїл (10 од.), м. Котовськ (10 од.), Білгород-Дністровському районі (11 од.), Ізмаїльському районі (13 од.), Комінтернівському районі (17 од.), Овідіопольському районі (29 од.), Роздільнянському районі (13 од.), Тарутинському районі (11 підприємств). Однак, на протязі 2002-2008 років кількість переробних підприємств Одеської області має чітку тенденцію до скорочення: в 2002 р. їх кількість по області становила 441 од. проти 388 в 2008 р. Таким чином, скорочення суб'єктів переробної харчової промисловості склало близько 12%. В певній мірі така ситуація пояснюється скороченням обсягів виробництва сільськогосподарської сировини та поставками її на переробні підприємства. Зокрема, це

стосується промислової сировини тваринницького походження (табл. 2).

Таблиця 2

Надходження сільськогосподарської сировини на переробні підприємства Одеської області

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. в % до 2006 р.
Надходження с.-г. сировини на переробні підприємства, т				
худоба та птиця в живій вазі	28588	28994	21991	76,9
молоко та молочні продукти	168705	135704	107987	64,0
Середня жива вага однієї голови худоби, проданої переробним підприємствам, кг				
ВРХ	375	373	356	94,5
свиней	118	113	110	93,2
овець та кіз	42	45	36	85,7
Ціна за 1 т продукції, проданої переробним підприємствам, грн.				
молоко	982,4	1411,1	1871,5	190,5
ВРХ	5222,5	5411,2	9978,2	191,1
свині	7952,7	6411,2	13105,2	164,8
вівці та кози	6528,4	6725,3	7000,0	107,2

Як свідчать розрахунки, за 2006-2008 роки маса худоби та птиці, реалізованої переробним підприємствам області, скоротилась на 23,1%, молока та молочних продуктів – на 36%. При цьому не було враховано кількість продукції, прийнятої для переробки на давальницьких засадах (худоба та птиця – 1013 т, молоко – 1158 т) та продукції, виробленої власно переробними підприємствами (відповідно 123 т і 314 т) за 2008 р.

Аналіз каналів та структури реалізації сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами показав, що питома вага продукції, реалізованої переробним підприємствам області, в середньому становить: зерна – 3,7%, насіння соняшнику – 6,3%, молока – 77,1%, приросту живої маси ВРХ – 33,2%, приросту живої маси свиней – 58,4%.

Аналіз цінової кон'юнктури аграрного ринку регіону показав, що переробні підприємства на протязі останніх років залишаються одним з найбільш привабливих каналів збуту сільськогосподарської продукції для аграрних товаровиробників (поряд з комерційними структурами). Дослідження показали, що ціни на продукцію, у випадку реалізації її переробним підприємствам, в середньому на 7-15% вище, ніж за іншими каналами збуту. При цьому, навіть такі позитивні тенденції не можуть забезпечити аграрним формуванням одержання достатньої кількості прибутку для забезпечення розширеного відтворення аграрного виробництва і змушують їх відмовлятися від ведення таких стратегічних товарних галузей, як буряківництво, молочне і м'ясне скотарство, свинарство.

Сприятливою на сучасному етапі є ситуація із забезпечення потреб харчової промисловості сировиною рослинницького походження. Зокрема, досить широкі можливості існують у сфері виробництва та переробки зерна і продукції олійних культур. Проблемним залишається питання збіль-

шення сировинної бази цукрових буряків, овочевої та плодово-ягідної продукції, виробництво яких для сільськогосподарських виробників є збитковим.

Негативна тенденція скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в області, зокрема, продукції тваринництва, спричиняє динаміку зменшення обсягів постачання сировини та її промислової переробки. В свою чергу, це позначається на ступені завантаження виробничих потужностей підприємств харчової промисловості та кінцевих результативних показниках їх діяльності.

Як свідчать проведені дослідження, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств переробної промисловості Одеської області за 2008 р. становив 0,2%. При цьому рівень збитковості виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в цілому по області склав 8,5%. Тобто, розмір чистого збитку, одержаного переробними підприємствами Одещини, дорівнював 749101,8 тис. грн.

Оцінюючи стан переробної промислової Одеської області на сучасному етапі її розвитку, можна визначити низку проблем та невирішених питань, які стримують її ефективний розвиток. Серед основних з них можна відзначити:

- 1) низький рівень технологічної оснащеності як аграрних, так і більшості переробних підприємств області;
- 2) недосконалість сучасної законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює питання параметрів якості та безпечності продуктів харчування;
- 3) досить високий рівень якості вітчизняних продуктів харчування супроводжується значними витратами та високим рівнем собівартості продукції, що знижує її конкурентоспроможність на ринку продовольства за ціновим фактором;

4) неефективний механізм інтеграції між аграрними виробниками, переробними підприємствами та торговельними організаціями, який знижує загальний економічний ефект функціонування АПК регіону;

5) недосконала ринкова інфраструктура, наявність значної кількості посередників, що здійснює відповідний вплив на кінцеву ціну продуктів харчування;

6) низький рівень розвитку інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості Одеської області.

Вирішення цих проблемних питань є необхідними в найближчій перспективі розвитку галузі. Проте, для досягнення конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на світовому ринку продуктів харчування, сучасний менеджмент рекомендує використовувати стратегії випереджаючого розвитку, які, в більшості основ, базуються на переході на інноваційну модель розвитку переробних підприємств.

Дослідження показали, що зі всієї сукупності підприємств харчової промисловості в Одеській області, в 2008 р. інноваційно активними виявилися лише 46 (або 13,5% від їх загальної кількості). Такі показники є недостатніми для ефективного розвитку

галузі та підвищення рівня її конкурентоспроможності.

Висновки. Ефективний розвиток харчової промисловості Одеської області має бути забезпечений тільки в контексті реалізації комплексної програми розвитку агропромислового комплексу регіону в цілому при створенні ефективної системи взаємовідносин на всіх рівнях АПК: сільськогосподарські товаровиробники – переробні підприємства – ринкова інфраструктура. При цьому підвищення результативності господарювання всіх суб'єктів АПК та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції можна досягти лише за рахунок переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку підприємств всіх сфер агропромислового комплексу.

Джерелами фінансування інноваційної діяльності можуть стати венчурні фірми, регіональні бюджети та кошти спеціалізованих державних фондів, кошти юридичних і фізичних осіб, іноземні інвестиції. Головне завдання обласних держадміністрацій постає у створенні сприятливих умов розвитку інвестиційної діяльності в межах регіону та стимулюванні ділової активності в сфері залучення коштів і здійснення інноваційної діяльності та наукових розробок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Хареба В. Наукове забезпечення розвитку харчової і переробної промисловості України / В. Хареба // Харчова і переробна промисловість. – 2009. - № 2-3(354). – С. 4-7.
2. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. - № 1. – С. 3-15.
3. Статистичний збірник «Харчова промисловість Одещини» за 2008 р.

УДК 338.439.5(477):664.1:665.3

АНТОНЮК П.О., канд. екон. наук, наук. співроб., ЛИСЮК В.М., канд. екон. наук, ст. наук. співроб.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Антонюк О.П., канд. екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

ПРОДОВОЛЬЧІ РИНКИ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ РИНКІВ ЦУКРУ ТА РОСЛИННОЇ ОЛІЇ)

Розглянуто стан та основні проблеми формування ринку рослинної олії та цукру. Визначено основні чинники, що перешкоджають успішному розвитку ринку сировини та готової продукції. Запропоновано низку заходів для підвищення ефективності функціонування цих ринків.

Ключові слова: олійні культури, баланс попиту і пропозиції, внутрішній ринок, зовнішній ринок, частка експорту у виробництві, біопаливо.

The condition and the basic problems of a vegetable oil and sugar market formation are considered. The major factors blocking successful development of the raw material and finished goods market are determined. A number of actions for increase of these markets functioning efficiency are offered.

Key words: olive cultures, balance of supply and demand, home market, foreign market, share of export in manufacture, bio-fuel.